

Džeims Vajt i njegov stav prema učenju o Trojstvu

Da li je Džeims Vajt bio antitrinitarac kao što neki tvrde, ili sveobuhvatnost njegovog stava i verovanja daje jednu drugu sliku?

Slavoljub Vulićević
jvulicevic@gmail.com

Sadržaj:

Uvod.....	2
Izjave Džeimsa Vajta protiv Trojstva	2
Značenje izjava Džeimsa Vajta protiv učenja o Trojstvu	5
Pozadina i verska shvatanja Džeimsa Vajta pre osnivanja Adventističke crkve	6
Osnovne ideje i razlozi zašto je Džeims Vajt dao izjave protiv Trojstva.....	7
Otac i Sin nisu iste osobe	7
Neodređenost „Trojstva koje Boga predstavlja kao tri u jednom i jednog u tri“	8
Spiritualiziranje Boga	9
Da li je Džeims Vajt s pravom odbacivao Trojstvo onako kako ga je on shvatio i opisao?	10
Kako je Džeims Vajt shvatao Isusa Hrista?.....	12
Stav Džeimsa Vajta prema ispravnom učenju o Trojstvu	16
Džeims Vajt nije bio protiv biblijskog shvatanja Trojstva	16
Sličnost verovanja Džeimsa Vajta s baptistima sedmog dana koji veruju u Trojstvo	17
Džeims Vajt preporučuje literaturu protestantskih teologa koji su pisali o Trojstvu	18
Džeims Vajt smatra da verovanje o Trojstvu ne bi trebalo da dovede do nejedinstva u Crkvi	23
Prema Džeimusu Vajtu, nauka o Trojstvu nije tačka ispita karaktera i spremnosti za Carstvo	25
Zaključak	26

Uvod

U okviru aktuelnih rasprava unutar Adventističke crkve u pogledu učenja o Trojstvu, gotovo je izvesno da će se svako ko se bavi ovom temom pre ili kasnije susresti s pitanjem šta su osnivači adventizma verovali o tome. To je neizbežno, iako je adventistički stav oduvek bio da je Biblija jedino pravilo vere, iznad svih verovanja i shvatanja.

U mnogim slučajevima se Džejs Vajt (James White) predstavlja kao jedan od adventističkih pionira koji poriče učenje o Trojstvu. Pronalaze se izjave iz njegovih spisa koje pokazuju njegovo protivljenje ovom učenju. Cilj ovog rada nije da porekne ono što je ovaj značajni vođa adventnog pokreta rekao o Trojstvu, nego da objektivno preispita kontekst tih izjava i njihovo značenje, kao i da se pokažu i njegove dodatne izjave i stavovi o Trojstvu o kojima se uglavnom ne govori u radovima onih koji uzimaju Džejsa Vajta kao primer koji pokazuje da ne treba da prihvatimo učenje o Trojstvu.

Postavićemo ovde pitanje – a potom i odgovoriti na nj – da li su sve izjave Džejsa Vajta o Trojstvu protiv tog učenja ili kod njega nalazimo i jedan drugi stav, koji je radikalno različit od površnog stava o ovoj temi.

Cilj nam je da na kraju sagledamo sveobuhvatan stav Džejsa Vajta o ovom učenju. Temeljno shvatanje koje treba uvek imati na umu jeste da adventisti nijedno shvatanje ili verovanje osnivača Adventističke crkve ne smatraju obavezujućim za Crkvu, koja čvrsto stoji na protestantskom principu *Sola Scriptura* – Samo Pismo. Adventistička crkva ne bazira svoja verovanja na ljudskoj tradiciji, niti osnivače adventnog pokreta smatra svojevrsnim crkvenim ocima koji su bili nepogrešivi u onom što su verovali. Pa ipak, u neku ruku, njihovi stavovi su od značaja za crkveni život i razumevanje biblijskih istina. Zato je cilj ovog rada da što vernije predstavi stav Džejsa Vajta i time pomogne tragaocima za istinom o ovom učenju.

U tom smislu, ovaj rad ne predstavlja pokušaj da se po svaku cenu pokaže kako Džejs Vajt nije bio protiv savremenog adventističkog poimanja biblijskog Trojstva, već nastoji da objektivno sagleda njegov stav o tom pitanju, pružajući priliku svakome da na osnovu činjenica donese svoj vlastiti zaključak.

Izjave Džejsa Vajta protiv Trojstva

Ovaj pregled verovanja Džejsa Vajta o Trojstvu započinjemo onim što o tome najčešće nalazimo u javnosti. Radi se o nekoliko citata koji se uzimaju kao konačni dokaz njegovog stava.

Pa ipak, činjenica je da Džejs Vajt nigde nije sistematski obrađivao pitanje Trojstva u nekom doktrinarnom članku ili knjizi. Sve što imamo od njega jesu par izjava koje se, čini se, protive biblijskom Trojstvu, i koje, u moru svega što je on pisao, ne pokazuju tačno šta je njegov stav prema ovom učenju. U ovom radu ćemo pokušati da proniknemo u te izjave, ali i da odemo korak dalje i sagledamo druge činjenice vezane za ovu temu.

Ovde ćemo citirati gotovo sve njegove izjave protiv Trojstva, a nakon toga ćemo pokušati da iz konteksta i sadržaja tih izjava vidimo zašto je on imao takav stav, i šta je to u učenju o Trojstvu, onako kako ga je Džeims Vajt razumeo, što ga je podstaklo na takve izjave:

„Ovde možemo da pomenemo Trojstvo, koje ukida ličnost Boga i Njegovog Sina Isusa Hrista...“¹

„Prvi način na koji su duhovničari odbacili ili negirali jedinoga Gospoda Boga i našeg Gospoda Isusa Hrista jeste taj što su oni koristili nebiblijski trinitarni kredo, po kom je Isus Hristos večni Bog, iako oni nemaju nijedan tekst koji to podržava, dok mi imamo u izobilju jasno svedočanstvo Pisma da je on Sin večnoga Boga.“²

„Neobjašnjivo Trojstvo po kom se Bog sastoji od tri dela, i jedan je Bog u sva tri, dovoljno je loše, ali je ultraunitarizam, koji Hrista čini nižim od Oca, još gori. Da li je Bog rekao nekom nižem od sebe: 'Da načinimo čoveka kao što smo mi?'“³

„Tvrditi da su reči Sina i njegovih apostola Očeve zapovesti isto je toliko daleko od istine kao i stari trinitarni apsurd po kom je Isus Hristos sam Večni Bog.“⁴

„Brat Kotrel [...] je u prošlosti pripadao baptistima sedmoga dana, ali se u nekim tačkama učenja nije slagao s tom zajednicom. On je odbacivao učenje o trojstvu...“⁵

„U temeljne greške, pored lažne subote, možemo da svrstamo i druge greške koje su protestanti poneli sa sobom iz Katoličke crkve, kao što je krštenje škropljenjem, trojstvo, svesnost mrtvih i večni život u mukama. Mnoštvo koje se držalo ovih osnovnih zabluda nesumnjivo je to činilo u neznanju, ali da li se može očekivati da Hristova crkva nastavi s tim zabladama dok se prizori suda ne obelodane pred svetom? Mi mislimo da ne.“⁶

¹ James White, RH, December 11, 1855, p. 85. "Here we might mention the Trinity, which does away the personality of God, and of his Son Jesus Christ [...]"

² James White, *The Day Star*, January 24, 1846. "[...] The way spiritualizers have disposed of or denied the only Lord God and our Lord Jesus Christ is first using the old unscriptural Trinitarian creed, viz., that Jesus Christ is the eternal God, though they have not one passage to support it, while we have plain scripture testimony in abundance that he is the Son of the eternal God."

³ James White, RH, November 29, 1877, p. 172. "The inexplicable Trinity that makes the Godhead three in one and one in three, is bad enough; but that ultra Unitarianism that makes Christ inferior to the Father is worse. Did God say to an inferior, 'Let us make man in our image?'"

⁴ James White, RH, August 5, 1852, p. 52. "To assert that the sayings of the Son and his apostles are the commandments of the Father, is as wide from the truth as the old trinitarian absurdity that Jesus Christ is the very and Eternal God."

⁵ James White, RH, June 9, 1853, p. 12. "Bro. Cottrell [...] was formerly united with the Seventh-Day Baptists, but on some points of doctrine has differed from that body. He rejected the doctrine of the trinity [...]"

⁶ James White, RH, September 12, 1854, p. 36. "As fundamental errors, we might class with this counterfeit sabbath other errors which Protestants have brought away from the Catholic church, such as sprinkling for baptism, the trinity, the consciousness of the dead and eternal life in misery. The mass who have held these fundamental errors, have doubtless done it ignorantly; but can it be supposed that the church of Christ will carry along with her these errors till the judgment scenes burst upon the world? We think not."

„'Tajna bezakonja' je počela da deluje u crkvi u Pavlovo vreme [...] Najveća greška koju možemo pripisati Reformaciji sastoji se u tome što su reformatori prestali s reformacijom. Da su je nastavili sve dok iza sebe ne ostave i poslednji trag papstva, kao što su urođena besmrtnost, [krštenje] škropljenjem, trojstvo i svetkovanje nedelje, Crkva bi sada bila bez nebiblijskih zabluda.“⁷

„Mi smo jednako nenaklonjeni unitaristima koji poriču Hristovo božanstvo kao i trinitarcima koji veruju da je Sin večni Otac, i govore tako mistično o trojedinom Bogu. Podajmo Gospodu sve božanske odlike kojima ga Sveto Pismo zaogrće [...]“⁸

„Pozivamo sve da svedočanstva Svetoga Duha kroz gospodu V. [Vajt] upoređuju s Božijom rečju. Međutim, ne pozivamo vas da ih upoređujete s vašim osnovnim verovanjima. To je nešto sasvim drugo. Trinitarci mogu da ih uporede s njihovim osnovnim verovanjima i, pošto se ne slažu s njima, osude ih. Poštovaoci nedelje ili ljudi koji veruju u večne muke kao važnu istinu, i oni koji škrope bebe [radi krštenja], svako od njih može da osudi svedočanstva gospode V. [Vajt] zato što se ne slaže s njihovim specifičnim stanovištima. Stotine drugih, svako uveren u različita shvatanja, mogu doći do istog zaključka. Međutim, ispravnost se nikada ne može ispitivati na taj način.“⁹

Za mnoge koji ne prihvataju Trojstvo, kao i za mnoge koji ga prihvataju, ovo je dovoljno jasno za zaključak o stavu Džejmsa Vajta o Trojstvu. Za njih nema sumnje da je on jasno rekao da je Trojstvo protivno Bibliji, a i spisima Elen Vajt. Za takve, svaki drugi pogled i zaključak je protivan onome što je on napisao o Trojstvu.

Pa ipak, postoje dva razloga zašto ovo pitanje treba detaljnije istražiti. Prvo, iz ovih citata lako možemo da zaključimo šta je Džejmsu Vajtu smetalo u učenju o Trojstvu. Mi smo svi svesni da postoje razlike u onome što adventisti veruju kada kažu *Trojstvo* od onoga što druge crkve podrazumevaju kada kažu da veruju u Trojstvo. Postavlja se dakle pitanje šta je Džejms Vajt mislio kad je u navedenim citatima govorio o Trojstvu?

Već ovde slobodno možemo da zaključimo, čak i pre analize datih izjava, da Džejms Vajt, iako koristi izraz *Trojstvo*, zapravo kritikuje neka stara hrišćanska krivoverja koja ne pripadaju nužno

⁷ James White, RH, February 7, 1856, p. 148, 149. "The 'mystery of iniquity' began to work in the church in Paul's day [...] The greatest fault we can find in the Reformation is, the Reformers stopped reforming. Had they gone on, and onward, till they had left the last vestige of Papacy behind, such as natural immortality, sprinkling, the trinity, and Sunday-keeping, the church would now be free from her unscriptural errors."

⁸ James White, RH, June 6, 1871, p. 197. "We have not as much sympathy with Unitarians that deny the divinity of Christ, as with Trinitarians who hold that the Son is the eternal Father, and talk so mistily about the three-one God. Give the Master all that divinity with which the Holy Scriptures clothe him [...]."

⁹ James White, RH, June 13, 1871, p. 204. "We invite all to compare the testimonies of the Holy Spirit through Mrs. W., with the word of God. And in this we do not invite you to compare them with your creed. That is quite another thing. The trinitarian may compare them with his creed, and because they do not agree with it, condemn them. The observer of Sunday, or the man who holds eternal torment an important truth, and the minister that sprinkles infants, may each condemn the testimonies of Mrs. W. because they do not agree with their peculiar views. And a hundred more, each holding different views, may come to the same conclusion. But their genuineness can never be tested in this way."

verovanju u Trojstvo. Dobija se utisak da Džejms Vajt kritikuje neka hristološka krivoverja koja uvrštava u učenje o Trojstvu, iako ona nisu deo tog učenja. Mi ćemo nešto više o tome reći u daljnjoj analizi.

Drugo, ovo nije sve što potiče od Džejmsa Vajta o ovoj temi i što pokazuje njegov stav o Trojstvu. Postoje drugi značajni elementi iz njegovog života i rada koji će nam dati jedan sveobuhvatniji pogled na ovu tematiku. Oni će nam pomoći da shvatimo stvarno verovanje Džejmsa Vajta.

U to vreme, Adventistička crkva se nije bavila pitanjem Trojstva. Adventiste je tada više zanimalo da definišu stubove adventističke vere¹⁰ koji su ih razlikovali od drugih hrišćana. Iako je Džejms Vajt imao određena verovanja o drugim pitanjima, osim stubova vere Adventističke crkve, princip *Sola Scriptura*, „samo Biblija“, on nikada nije dovodio u pitanje. Njegov stav je bio da naša verovanja nisu nepromenjivi *kredo*, nego da uvek treba da budemo otvoreni za spoznaju nove svetlosti:

„Ja smatram da definisanje kreda stoji u direktnoj suprotnosti s darovima. Pretpostavimo sledeće: najpre odredimo kredo, definišući kako treba da verujemo u pogledu ovog ili onog pitanja, i kako da radimo u vezi s ovim ili onim predmetom, a recimo da takođe verujemo i u darove. Zatim pretpostavimo da nam Gospod, preko darova, dâ novu svetlost koja se ne slaže s našim kredom; tada će, ako smo dosledni darovima, to odmah oboriti naš kredo. Stvaranje kreda je stvaranje ograde i podizanje prepreke za bilo kakav napredak.“¹¹

Značenje izjava Džejmsa Vajta protiv učenja o Trojstvu

Jednostavno pitanje koje se postavlja kada čitamo izjave Džejmsa Vajta protiv Trojstva jeste zašto je rekao ono što je rekao. Mi ćemo pokušati da damo odgovor na to pitanje.

¹⁰ Već oko 1848. godine, kroz takozvane „subotne konferencije“, iskristalisala su se osnovna verovanja Adventističke crkve, koja su pružila razlog za postojanje Crkve. Kada se govori o stubovima ili međašima Crkve, reč je uglavnom o pet verovanja: 1) Drugi Hristov dolazak; 2) Sedmi dan Subota; 3) Treća anđeoska vest povezana s prvom i drugom anđeoskom večću; 4) Hristova služba u nebeskoj Svetinji; 5) Biblijsko učenje o smrtnosti duše. U to vreme, pa sve do 1888. godine, adventisti su se bavili tim verovanjima i to je bilo žarište njihove pažnje. Tek nakon 1888. godine, nakon shvatanja i prihvatanja vesti o Hristovoj pravdi i opravdanju verom, u centar pažnje dolaze i neke druge istine koje su drugi hrišćani poštovali na svoj način. Tu su svakako pitanje istine o Hristovoj prirodi, pitanje ličnosti Svetog Duha i pitanje Trojstva.

¹¹ James White, RH October 8, 1861, p. 148. “Now I take the ground that creeds stand in direct opposition to the gifts. Let us suppose a case: We get up a creed, stating just what we shall believe on this point and the other, and just what we shall do in reference to this thing and that, and say that we will believe the gifts too. But suppose the Lord, through the gifts, should give us some new light that did not harmonize with our creed; then, if we remain true to the gifts, it knocks our creed all over at once. Making a creed is setting the stakes, and barring up the way to all future advancement.”

Pozadina i verska shvatanja Džejmsa Vajta pre osnivanja Adventističke crkve

Kao i Džozef Bejts (Joseph Bates), drugi najuticajniji osnivač Adventističke crkve, Džejms Vajt je potekao iz crkve po imenu „Hrišćanska veza“,¹² unitarističke crkve gde se nije verovalo u Trojstvo. Takozvani mileritski pokret, iz prve polovine XIX veka, privukao je pripadnike svih protestanskih crkava tog vremena u Americi. Među sledbenicima mileritskog pokreta nije vladalo jedinstvo u pogledu svih verovanja. Ono što je svima bilo zajedničko jeste verovanje da će Hristos ponovo doći 1843. ili 1844. godine.

U jednoj enciklopediji iz 1835. godine, nalazimo članak o crkvi „Hrišćanska veza“¹³. Autor članka je Džoša Hajms, jedna od vodećih ličnosti mileritskog pokreta, koji je imao veliki uticaj na Džejmsa Vajta. Sam Džoša Hajms je takođe bio pripadnik ove crkve. On opisuje ovaj pokret, koji se javlja početkom XIX veka u Americi. Njegovi pripadnici su poticali iz tradicionalnih crkava – baptisti, kalvinistički baptisti, prezbiterijanci, metodisti itd. On piše da je jedna od glavnih karakteristika te crkve bila tolerantnost što se tiče raznih verovanja, kao i verovanja u Trojstvo. On dalje opisuje da su „u početku oni uglavnom bili trinitarni“, ali da su „naknadno skoro jedinstveno odbacili Trojstvo kao nebiblijsku doktrinu.“¹⁴

Sam Džejms Vajt u svojoj autobiografiji¹⁵ piše da je još njegov otac prešao od baptista u crkvu „Hrišćanska veza“.¹⁶ Isto tako, on piše da je sam bio kršten u toj crkvi kad je imao 15 godina.¹⁷ Kasnije će, 1843. godine, postati rukopoloženi propovednik te crkve.¹⁸

Džejms Vajt, kao i drugi članovi mileritskog pokreta, koji je nakon 1844. godine prerastao u Crkvu adventista sedmoga dana, zadržali su svoja različita verovanja. Crkva je u početku odražavala tu šarolikost verovanja, nasledenu od mileritskog pokreta. Kao što smo već ranije pomenuli, adventisti sedmog dana su se u početku okupili oko pet stubova vere koji su im bili zajednički. Tek kasnije, tokom razvojnog perioda Crkve, druga verovanja su se kroz proučavanje definisala u ono što danas poznajemo kao dvadeset i osam osnovnih verovanja Crkve.

Pitanje učenja o Trojstvu nikada se nije razmatralo na nivou Crkve za života Džejmsa Vajta. Ovo učenje nije u to vreme bilo ispit pripadnosti Crkvi. Stoga su se u tadašnjoj Adventističkoj crkvi nalazili i oni koji su verovali u Trojstvo kao i oni koji nisu.

Na primer, imamo svedočenje Herberta Lejsija (Herbert Lacey), brata snaje Elen Vajt. On piše da se cela porodica Lejsi, uključujući i njegove roditelje, obratila u adventizam iz Anglikanske crkve. Za njih je bilo prirodno da veruju u Trojstvo. Po rečima Herberta, niko od njih nije tražio

¹² Engleski naziv je *Christian Connection*. Ponekada se u literaturi za ovu crkvu koristi i jednostavan naziv „Hrišćani“ (*Christians*) ili „Hrišćanska crkva“ (*Christian Church*). U svim ovim slučajevima radi se o istoj crkvi.

¹³ John Newton Brown, *Encyclopedia of Religious Knowledge*, 1835, str. 362. Članak „Christian Connexion“ napisao je Džoša Hajms (Joshua Himes).

¹⁴ Str. 363.

¹⁵ James White, *Life Incidents, in Connection with the Great Advent Movement*, 1868.

¹⁶ Isto, str. 11.

¹⁷ Isto, str. 15.

¹⁸ <http://www.whiteestate.org/pathways/jwhite.asp>.

da prestanu da veruju u Trojstvo kada su postali adventisti sedmoga dana. Jednostavno, u tom pogledu su verovali kao i ranije, jer Adventistička crkva u to vreme nije imala neki službeni stav o tome, niti je bilo zahteva za jedinstvenim verovanjem o tome prilikom pristupa Crkvi.¹⁹

Ovaj kratki uvod donekle objašnjava stav Džeјmsa Vajta o Trojstvu, za koji slobodno možemo reći da je bio njegov lični stav, ali ne i službeni stav Crkve, jer ga ona o tom pitanju nije imala. Ovde nećemo ići u dublje objašnjavanje ovih razlika u verovanjima, o čemu je nešto rečeno u jednom drugom radu na temu razvoja adventističkih verovanja.²⁰

Pa ipak, taj stav Džeјmsa Vajta, kako ćemo dalje videti kroz analizu njegovih izjava i sveobuhvatnijeg prispitivanja njegovog života i rada, i nije toliko antitrinitaran kao što se to često površno zaključuje. Biti za ili protiv Trojstva ne uključuje samo upotrebu reči *trojstvo* i negativan ili pozitivan stav prema toj reči, nego i ono što ta reč podrazumeva za nekoga. Nama će u sledećem delu ovog rada postati jasno da za Džeјmsa Vajta, u izjavama gde je pisao protiv tog učenja, reč *trojstvo* ima sasvim drugo značenje nego za nas danas koji (ne) verujemo u Trojstvo.

Bilo bi nepošteno i pogrešno zadržati se samo na reči *trojstvo* u izjavama Džeјmsa Vajta protiv ovog učenja, i na osnovu toga doneti zaključak o tome šta je Džeјms Vajt verovao o tome. Nadamo se da će ostatak ovog rada to i potvrditi.

Osnovne ideje i razlozi zašto je Džeјms Vajt dao izjave protiv Trojstva

Kada pogledamo ranije navedene citate u kojima Džeјms Vajt izražava svoj negativan stav o Trojstvu, možemo da ih podelimo u dve kategorije. Prvo, postoje izjave gde on kaže samo to da je Trojstvo nebiblijsko učenje, ali ne daje razloge za to. Ti citati nam neće pomoći da shvatimo razloge njegovog protivljenja ovom učenju.

Na sreću, većina drugih citata jasno daju razloge zbog čega odbija tu nauku. Ovde želimo da te razloge sažmemo. Koje su to ideje u učenju o Trojstvu, onako kako ga Džeјms Vajt shvata, koje su ga navele na tvrdnju da je to protivno učenju Biblije, a i Duhu proroštva?

Otac i Sin nistu iste osobe

Džeјms Vajt je verovao da učenje o Trojstvu „ukida ličnost Boga i Njegovog Sina Isusa Hrista [...]“. On je smatrao da Biblija drugačije uči:

„Jednostavan jezik Pisma predstavlja Oca i Sina kao dve zasebne osobe [...] Ali ako kažemo da je Isus Hristos 'večni Bog lično', to ga čini sopstvenim sinom i sopstvenim ocem, koji proističe sam od sebe i vraća se sam sebi. A kada Otac šalje

¹⁹ Pismo Herberta Kemdena Lejsija (Herbert Camden Lacey) od 30. avgusta 1845.

²⁰ Slavoljub Vulićević, „Adventistička verovanja i naš stav prema njima“.

Isusa Hrista, Koga nebo treba da primi do vremena obnove, to bi jednostavno značilo da Isus Hristos, ili večni Otac, šalje samog sebe.“²¹

Zapazimo u ovom citatu da, kada Džeјms Vajt govori o „večnom Bogu“, on tada misli na Oca. Jasno je iz ovoga da se Džeјms Vajt ovde protivi poistovećivanju ličnosti Oca i Sina. Ovo nije neka izjava o božanstvu Isusa Hrista i o tome da On nije Bog niti večan, već o tome da li je večni Otac ista osoba kao i Isus Hristos. Prema Džeјmsu Vajtu, „[j]ezik Pisma o ovom predmetu neposredan je i lep, a stoji u velikoj suprotnosti s maglovitim sistemom interpretacije koji poriče ličnosti Boga i Spasitelja Isusa Hrista.“²²

Ovo je jedan od glavnih razloga zašto se Džeјms Vajt protivi ovom učenju. Prema njemu, Trojstvo koje poništava razdvojenost ličnosti Oca i Sina nije biblijsko. Kada Džeјms Vajt, kao i većina ranih adventista, kaže „Bog“, on isključivo misli na Oca. Primedba Džeјmsa Vajta sastoji se u tome da Otac i Sin nisu jedna te ista osoba.

Mi ne možemo sa sigurnošću da odgovorimo na pitanje zašto je Džeјms Vajt verovao da Trojstvo uči tako nešto. Pogled koji Džeјms Vajt ovde osuđuje više je odlika hristološkog krivoverja koji se zove *modalizam* ili *sabelijanizam*. To hristološko krivoverje tvrdi da su Otac, Sin i Sveti Duh jedna te ista osoba, koja se ponekada manifestuje ili se pojavljuje kao Otac, drugi put kao Sin, a treći put opet kao Duh Sveti. U tom smislu, kao što Džeјms Vajt kaže, *sabelijanizam* poništava različitost ličnosti Oca i Sina.

Neodređenost „Trojstva koje Boga predstavlja kao tri u jednom i jednog u tri“

Pogledajmo jedan drugi tekst, gde Džeјms Vajt piše da je „**neodređeno Trojstvo koje Boga predstavlja kao tri u jednom i jednog u tri, dovoljno [...] loše...**“²³ Ova njegova izjava takođe je za neke dovoljan dokaz da koncept trojedinog Boga nije biblijska istina.

Međutim, kao što smo videli i u prethodnoj primedbi o zasebnosti ličnosti Oca i Sina, i ovde Džeјms Vajt „neodređenost“ ili „mističnost“ koncepta „tri u jednom“ i „jedan u tri“ povezuje s poistovećenjem ličnosti Oca i Sina.

²¹ James White, RH June 6, 1871, p.197. "The simple language of the Scriptures represents the Father and Son as two distinct persons [...] But to say that Jesus Christ 'is the very and eternal God', makes him his own son, and his own father, and that he came from himself, and went to himself. And when the Father sends Jesus Christ, whom the Heavens must receive till the times of restitution, it will simply be Jesus Christ, or the eternal Father sending himself."

²² James White, RH, June 25. 1861. P.36. „The language of Scripture on this subject is pointed and beautiful, and stands out in strong contrast with that foggy system of interpretation which denies the personality of God and our Saviour Jesus Christ."

²³ James White, RH, November 29, 1877, p. 172. "The inexplicable Trinity that makes the Godhead three in one and one in three, is bad enough..."

Džejs Vajt objašnjava ovo u drugoj izjavi o istom predmetu, kada kaže da „**[m]i nemamo toliko simpatija prema [...] trinitarcima koji veruju da je Sin večni Otac, i govore tako neodređeno o trojedinom Bogu.**“²⁴

U čemu se prema Džejsu Vajtu sastoji „neodređenost“ i „neobjašnjivost“ Trojstva kad se govori o „tri u jednom“ i „jednom u tri“? Problem s tim izjavama i shvatanjem postoji samo u onoj meri u kojoj se poriče zasebnost ličnosti Oca i Sina. Poimanje „trojedinog Boga“ koje poništava zasebnost osoba Oca i Sina nije biblijsko prema Džejsu Vajtu, ali isto tako i prema današnjem adventističkom shvatanju Trojstva.

I sama Elen Vajt govorila je mnogo o tom problemu poistovećivanja Oca i Sina kao jedne osobe. S obzirom na to da njen stav nije predmet ovog rada, ovde ćemo navesti samo jednu njenu izjavu iz mnoštva drugih, gde ona izražava istu misao o kojoj piše Džejs Vajt:

„Naši propovednici moraju biti pažljivi da ne ulaze u raspravu o Božijoj ličnosti. To je tema koje se ne smeju doticati. To je tajna, i neprijatelj će sigurno zavesti one koji se u to upuste. Mi znamo da je Hristos došao kao osoba da objavi Boga svetu. Bog je osoba, i Hristos je osoba. O Hristu je u Reči rečeno da je ‘sjajnost slave svog Oca, i savršena slika Njegove ličnosti.’“²⁵

Spiritualiziranje Boga

Kao i u prethodnim citatima o „neodređenosti trojedinog Boga“, tako i ovde možemo da vidimo da je pitanje spiritualizacije u neku ruku povezano s idejom o poništavanju ličnosti Oca i Sina.

„[...] postoje izvesni ljudi, ili izvesna grupa koja poriče jedinoga Gospoda Boga i našeg Gospoda Isusa Hrista. Ta grupa ne može da bude niko drugi do oni koji spiritualizirajući odbacuju postojanje Oca i Sina kao dve zasebne, doslovne i stvarne osobe [...]“²⁶

Na koji način se u nebiblijskim učenjima odražavala ta spiritualizacija Boga o kojoj Džejs Vajt govori?

²⁴ James White, RH, June 6, 1871, p. 197. “We have not as much sympathy with...Trinitarians who hold that the Son is the eternal Father, and talk so mistily about the three-one God.”

²⁵ Ellen White, MS 46, 1904: „Our ministers must be very careful not to enter into controversy in regard to the personality of God. This is a subject that they are not to touch. It is a mystery, and the enemy will surely lead astray those who enter into it. We know that Christ came in person to reveal God to the world. God is a person, and Christ is a person. Christ is spoken of in the Word as “the brightness of His Father’s glory, and the express image of His person.”

²⁶ James White, *The Day Star*, January 24, 1846: „...there are certain men, or a certain class who deny the only Lord God and our Lord Jesus Christ. This class can be no other than those who spiritualize away the existence of the Father and Son, as two distinct literal tangible persons...”

„On je Sin Božji i On je kao Otac, budući sjajnost Očeve slave i potpuna slika Njegove osobe. On je materijalan, um s telom, udovima i osećanjima, i poseduje besmrtno telo i besmrtne kosti.“²⁷

Moguće je da nam izgleda čudna ova izjava, koja naglašava delove tela u vezi s Ocem i Sinom. Zašto je za Džejsa Vajta bilo toliko važno da, u kontekstu učenja o Trojstvu, naglašava pitanje da li Bog Otac ima delove tela? To se svakako lako shvata, s obzirom na sklonost hrišćana onog vremena da se spiritualiziraju ličnost Oca i Sina do te mere da se gube karakteristike njihovih ličnosti, tako da se Bog smatra potpuno bezličnim.

Ovde možemo primetiti da, po svoj prilici, Džejs Vajt ima na umu shvatanje Trojstva među protestantima poput onog u Metodističkoj crkvi, iz koje je Elen Vajt došla. To verovanje je predstavljalo Boga „bez tela i udova”: **„Postoji samo jedan živi i pravi Bog, večan i bez tela i udova.”**²⁸ Ovakva izjava se svakako mogla shvatiti kako da znači da Bog nije ličnost ili biće.

Za Džejsa Vajta, verovanje koje poništava ličnost Boga, a koje je on povezao s Trojstvom, nije biblijsko.

[Da li je Džejs Vajt s pravom odbacivao Trojstvo onako kako ga je on shvatio i opisao?](#)

Nakon ove kratke analize razloga zbog kojih je Džejs Vajt davao izjave protiv Trojstva, postavlja se pitanje da li je on bio u pravu odbacujući takvu nauku o Trojstvu. Slobodno možemo da kažemo da, ako pogledamo današnje učenje Adventističke crkve o Trojstvu, ne postoji ništa u tom učenju što je blizu onoga čemu se Džejs Vajt protivio, osim same reči *Trojstvo*. Dakle, naše razumevanje izjava Džejsa Vajta o Trojstvu ne zasniva se samo na tome da je on rekao da Trojstvo nije biblijska istina, nego na razlozima za tu izjavu.

Vidimo da Džejs Vajt u svojim izjavama upućuje primedbe religioznom okruženju u kom se nalazi. Ovde se nećemo baviti tim religioznim okruženjem, ali nam je poznato da je čitav jedan deo mileritskog pokreta, koji su sačinjavali ljudi razočarani što Hristos nije došao 1844. godine, prihvatio izvesnu apstraktnost biblijskih realija – ne samo osoba Oca i Sina, nego i Hristovog povratka, nove Zemlje, novog Jerusalima i drugih stvarnosti o kojima Biblija piše. Za njih sve to dobija duhovno značenje u Bibliji, umesto da bude nešto što će se stvarno desiti.

Prema Džejsu Vajtu, Otac nebeski je stvarna osoba, kao što je i Isus. Spiritualizacija koja poništava ličnost Oca predstavlja nebiblijsko učenje koje on odbacuje. Isto tako, shvatanje po kom su Otac i Sin jedna te ista osoba po njemu ne pripada biblijskom učenju.

²⁷ James White, RH, August 19, 1858, p. 106 “He is the Son of God and He is like his Father, being the brightness of the Father’s Glory and the express image of His person. He is material, intelligence with body, parts and passions, possessing immortal flesh and immortal bones.”

²⁸ *Doctrines and Discipline of the Methodist Episcopal Church*, New York: Carlton and Porter, 1856, p. 15. “There is but one living and true God, everlasting, without body or parts.”

Ovaj stav Džejsma Vajta, kad je reč o tome kakvom se učenju o Trojstvu on suprostavlja, možda je najbolje objašnjen u jednoj brošuri koju je *Rivju end Herald* izdao 1864. godine.²⁹ To je bio kratak odgovor na krivu optužbu da su adventisti sedmoga dana slični mormonima. U kratkom osvrtu na razloge zašto adventisti sedmoga dana nemaju nikakve doktrinalne veze s mormonima u pogledu najznačajnijih doktrina, navedene su sledeće činjenice vezane za mormonsko verovanje u Trojstvo. Tu je tačno objašnjeno ono što je problematično u takvom verovanju, a što smo do sada videli da Džejsm Vajt kritikuje. U brošuri se citiraju izvorni mormonski tekstovi kao dokaz za krivo shvatanje Oca i Sina:

„1. Mormonski kredo uči o Trojstvu. „Hristos je bio Bog, Otac svih stvari.“ – Mormonska Biblija, Mosija, 5. paragraf. „Pogledaj! Ja sam Isus Hristos. Ja sam Otac i Sin“ – Jestira 1. poglavlje 3. paragraf. „Da li je Sin Božiji sam večni Otac? [...] Da, on je sam Večni Otac.“ – Alma, 8. poglavlje 7. paragraf. 2. Oni veruju u nematerijalnog Boga. „To je istina, svetlost i ljubav koje mi obožavamo i poštujemo; one su iste u svim svetovima; zato što one čine Boga, On je isti u svim svetovima; gde god nađete puninu mudrosti, znanja, istine, dobrote, ljubavi i slične osobine, tu nalazite Boga u svoj svojoj slavi, moći i veličanstvu – tako da, ako obožavate te prelepe osobine, vi obožavate Boga.“ *Mormonski prorok*, str. 24, 25.“³⁰

Ne samo da se ovde kritikuje shvatanje Boga kod mormona, nego se u nastavku ove brošure i sve druge tradicionalne crkve kritikuju zbog istog shvatanja:

„Da je Hristos sam večni Bog, i da je Bog nematerijalan, bez tela, udova i osećanja, učenje je većine crkvenih ispovedanja vere.“³¹

Ovo je sažetak problema koji je za Džejsma Vajta predstavljalo takvo shvatanje Trojstva. Jasno se vide dva elementa koja on uvek naglašava kada kritikuje takvo verovanje u Trojstvo. Prvi problem se sastoji u tome što su, prema ovom shvatanju, Isus Hristos i Otac jedna te ista osoba. Drugi je problem, prema Džejsmu Vajtu, u tome što se za Boga veruje da nije osoba nego skup nematerijalnih osobina kao što su ljubav, dobrotu, moć i mudrost koji se nalaze svugde oko nas. Kao što je opisano u mormonskom verovanju, obožavanje tih osobina je zapravo obožavanje Boga.

²⁹ „Exposure of Clerical Slander“, *Review and Herald*, 1864. Iako brošura ne daje ime autora, s obzirom na to da je u to vreme Džejsm Vajt bio urednik *Review and Herald*, ova brošura se pripisuje njemu. Uistinu, Artur Vajt (Arthur Lacey White), unuk Džejsma Vajta, piše da je Džejsm Vajt autor ove brošure (Document „Further Statements from James White on the Trinity“, A. L. White, November 1967).

³⁰ Isto, str. 14, 15. „The Mormon Creed teaches the doctrine of the Trinity. „That Christ was the God, the Father of all things.“ Mormon Bible, Book of Mosiah, par. 5. „Behold! I am Jesus Christ. I am the Father and the Son.“ Book of Esther, ch. i, par.3. „Is the Son of God the very eternal Father? Yea, he is the *very Eternal Father*.“ Book of Alma, ch. viii, par 7. 2. They believe in an *immaterial* God. „It is truth, light, and love, that we worship and adore; these are the same in all worlds; and as these constitute God, *he* is the same in all worlds; wherever you find a fullness of wisdom, knowledge, truth, goodness, love, and such like qualities, there you find God in all his glory, power, and majesty – therefore if worship these adorable *qualities* you worship God.“ Mormon Seer, pp. 24,25.”

³¹ Isto, p. 15. „That Christ is the very and eternal God, and that God is immaterial, without body, parts or passions, is the teaching of most of the church creeds.

U ovoj brošuri se aludira na ista crkvena ispovedanja vere kojih se Džejs Vajt dotakao u ranije navedenom citatu, suprotstavljajući se verovanju da Bog nije stvarna osoba i da nema osećanja. On je, u vezi s krivim predstavljanjem Boga, pomenuo metodistički kredo koji potiče od ispovedanja vere svojstvenih svim protestantskim crkvama, kao što je, na primer, Vestministersko veroispovedanje iz 1646. godine ili Savojska deklaracija iz 1658. godine. Džejs Vajt odbacuje shvatanje Trojstva koje Boga predstavlja na taj način.

Ovakav stav Džejsa Vajta u vezi s onim što je rekao o Trojstvu naročito će nam pomoći kasnije, kad vidimo da je u nekim slučajevima imao pozitivan stav prema Trojstvu. Da je problem samo u upotrebi reči *trojstvo*, Džejs Vajt bi bio u protivrečnosti sa samim sobom, ali kad shvatimo da se ne treba zadržati na samoj reči *trojstvo*, nego i na pojmovima koje je Džejs Vajt imao na umu dajući takve izjave, onda ćemo shvatiti da je u isto vreme mogao da piše protiv Trojstva, ali i u prilog takvom učenju kad se nije se kosilo s Biblijom.

Suština je dakle u tome da postoji shvatanje o Trojstvu koje je nebiblijsko. Stoga možemo slobodno da govorimo o „nebiblijskom Trojstvu“. To je shvatanje Trojstva koje je zasnovano na ljudskim idejama o božanskim realnostima koje nisu dostupne ljudskom umu, ali koje se često izražavaju kroz filozofska shvatanja onoga što čoveku nije otkriveno o Bogu. Štaviše, takvo učenje o Trojstvu može da poriče ono što je o Bogu jasno otkriveno u Bibliji.

S druge strane, ako postoji „nebiblijsko Trojstvo“, logično je zaključiti da postoji i biblijsko Trojstvo. Govoriti o Ocu, Sinu i Svetome Duhu onako kako je to predstavljeno u Bibliji svakako ne poništava ličnosti Oca i Sina i Svetoga Duha, niti spiritualizira Boga u neki mistični entitet lišavajući ga ličnosti. Nema sumnje da ničega protiv čega je pisao Džejs Vajt nema u adventističkom verovanju o Trojstvu.

Kako je Džejs Vajt shvatao Isusa Hrista?

Kao što smo videli do sada, što se tiče Džejsa Vajta, pitanje Trojstva usko je povezano s pitanjem ličnosti i božanstva Isusa Hrista. Ne čudi dakle da je on dosta pisao o prirodi Isusa Hrista. Čini nam se da je, od svih ranih osnivača Adventističke crkve, Džejs Vajt najviše naglašavao potpuno božanstvo Isusa Hrista. Dok Urija Smit (Uriah Smith) istovremeno piše da je Isus prvo stvoreno biće (premda će kasnije tvrditi da je doslovno rođen od Oca),³² a Džozef Vagoner govori o Isusu kao o „ograničenom Bogu“ koji ima titulu Boga, ali u potčinjenom

³² U svom prvom komentaru Otkrivenja 1865. godine, Smit govori o Hristu kao o **“prvom stvorenom biću, čije je postojanje počelo mnogo pre bilo koje druge stvorene stvari”** (Uriah Smith, *Thoughts Critical and Practical on the Book of Revelation*, Battle Creek, Mich.: Steam Press of the Seventh-day Adventist Publishing Association, 1865, strana 59). Ovo je učenje koje je Arije zastupao u IV veku, i koje je još tada osuđeno kao jeretičko. On je ovo svoje prvobitno shvatanje kasnije promenio. U izdanju komentara Otkrivenja iz 1882. on kaže da **„Pismo nigde ne govori za Hrista da je stvoreno biće nego jasno kaže da je rođen od Oca.“** (Uriah Smith, *Daniel and the Revelation*, 1882, strana 430). Tako za Uriju Smita Hristos više nije stvoren, kao što je verovao 1865. godine, nego je rođen.

smislu,³³ Džejms Vajt tvrdi da je Isus Hristos jednak Bogu. Ovaj stav o potpunom božanstvu Isusa Hrista i jednakosti s Ocem, kako ćemo kasnije videti, dovešće Džejmsa Vajta do tog da uvidi kako je, u pogledu Trojstva, njegov stav o Hristu gotovo istovetan verovanju u biblijsko Trojstvo.

Ovde je vredno pomenuti događaj koji Džejms Vajt opisuje u *Rivju end Herald* iz 1871. godine, a koji nam pokazuje stav Džejmsa Vajta o Isusu Hristu u odnosu na njegovo poimanje Trojstva. On opisuje jednog misionara koji je proveo mnoge godine u Kini i koji je, upoznavši stav Džejmsa Vajta o Trojstvu, različit od njegovog, počeo s velikom revnošću da govori protiv unitarizma, prema kom je Isus Hristos običan čovek. Zanimljivo je da je Džejms Vajt u pogledu toga zapisao kako ga je ovaj čovek bio nepotrebno optuživao, s obzirom na to da Džejms Vajt nikako ne poriče pravo božanstvo Isusa Hrista. **„Mi ne poričemo Hristovo božanstvo. Mi s oduševljenjem dajemo potpuno pravo onim snažnim tekstovima Pisma koji uzvišuju Božijeg Sina.“**³⁴

U daljem tekstu, Džejms Vajt naglašava šta mu je predstavljalo problem kad se negativno izjašnjavao o Trojstvu, a to je da ne može da veruje da su Otac i Sin jedna te ista osoba:

“Jednostavan jezik Pisma predstavlja Oca i Sina kao dve različite osobe. Imajući na umu takvo stanovište o ovom pitanju, treba konstatovati moćne izjave koje govore o Ocu i Sinu. Ali ako kažemo da je Isus 'večni Bog lično', to ga čini sopstvenim sinom i sopstvenim ocem, koji proističe sam od sebe i vraća se sam sebi. A kada Otac šalje Isusa Hrista, Koga nebo treba da primi do vremena obnove, to bi jednostavno značilo da Isus Hristos, ili večni Otac, šalje samog sebe.”³⁵

Izraz „večni Bog lično“ odnosi se na Oca, a ne na činjenicu da Isus nije Bog. Jednostavno rečeno, Džejms Vajt ne vidi da su Otac i Sin jedna te ista osoba, što je, po njegovom shvatanju, naučavalo verovanje u Trojstvo.

On dalje u istom članku zaključuje:

³³ U izdanju svog dela pod naslovom *Pomirenje* iz 1884. godine, Džozef Vagoner kaže, na stranama 153 i 169, da je Hristos Bog, ali da se ta titula mora uzeti u potčinjenom smislu u odnosu na Oca, jer postoji samo „jedan Bog“ u potpunom smislu, a to je Otac. Hristos ima titulu Boga, ali u potčinjenom smislu (engl. subordinate); on je Bog u ograničenom smislu (na engleskom *restricted sense*). U univerzalnom i neograničenom smislu, titula Boga može se pripisati samo Bogu Ocu. Na stranici 178. on kaže da ne možemo da verujemo u ono što neki tvrde – da je Hristos jednak s Bogom u svakom pogledu (engl. „we cannot believe what men say about his being co-equal with God in every respect“).

³⁴ James White, RH, June 6, 1871, p. 196. “We do not deny the divinity of Christ. We delight in giving full credit to all those strong expressions of Scripture which exalt the Son of God.”

³⁵ James White, RH, June 6, 1871, p. 197. “The simple language of the Scriptures represents the Father and Son as two distinct persons. With this view of the subject there are meaning and force to language which speaks of the Father and the Son. But to say that Jesus Christ “is the very and eternal God,” makes him his own son, and his own father, and that he came from himself, and went to himself. And when the Father sends Jesus Christ, whom the Heavens must receive till the times of restitution, it will simply be Jesus Christ, or the eternal Father sending himself.”

„Mi smo jednako nenaklonjeni unitaristima koji poriču Hristovo božanstvo kao i trinitarcima koji veruju da je Sin večni Otac, i govore tako mistično o trojedinom Bogu. Podajmo Gospodu sve božanske odlike kojima ga Sveto Pismo zaogrće.“³⁶

Prema svemu što smo ovde videli, Džejsu Vajtu nije problem da Hristu pripiše najviše božanske osobine i potpuno božanstvo koje mu Pismo daje, ali ne vidi kako Otac i Sin mogu da budu jedna te ista osoba.

Džejs Vajt daje Hristu najviši božanski status koji su oni koje on naziva spiritualistima potpuno poricali. Ovo je isto tako važno, jer je on te spiritualiste takođe povezivao s verovanjem u Trojstvo, kao što smo već ranije videli:

„Ali kada razmotrimo odskorašnju pogibeljnu jeres spiritualista, vidimo upečatljivije ispunjenje. Neki od ovih duhova oduzimaju Božijem sinu njegovo božanstvo i svode ga na nivo drugih ljudi [...] O, kakva jeres! I koliko pogrešna!“³⁷

Za Džejsa Vajta, Hristos je jednak s Ocem u potpunom smislu. Činjenica da se molio Ocu dok je bio na zemlji ne pokazuje Hristovu podređenost Ocu pre svoga utelovljenja, niti status jednakosti koji će imati nakon odlaska na Nebo:

„Pavle potvrđuje da je Božiji Sin bio u obličju Božijem, i da je bio jednak Bogu [...] Ako Sin nije jednak Ocu, onda bi predstavljalo otimanje da se izjednačava s Ocem. Istina je, Hristos se molio nekome višem od sebe. Tako je bilo za vreme njegovog poniženja, kad je bio oslabljen semenom Avramovim. Ali takva zavisnost nije postojala pre nego što je ponizio sam sebe da bi mogao da dopre do slabog grešnika u svoj njegovoj slabosti i grešnosti, niti će toga biti kada Hristos sedne s desne strane sile na Nebu.“³⁸

Možemo zapaziti koliko je ovo mišljenje suprotno nekim današnjim antitrinitarnim shvatanjima prema kojima će Isus, iako je Bog, ipak i u večnosti u neku ruku bio podređen Ocu. Za Džejsa Vajta takve podređenosti nije bilo pre Hristovog poniženja.

Prema njegovom shvatanju, **„mi verujemo da je Hristos bio božansko biće, ne samo u smislu svoje misije, nego i svojom ličnošću.“³⁹**

³⁶ Isto. "We have not as much sympathy with Unitarians that deny the divinity of Christ, as with Trinitarians who hold that the Son is the eternal Father, and talk so mistily about the three-one God. Give the Master all that divinity with which the Holy Scriptures clothe him."

³⁷ James White, RH, September 8, 1853, p. 66. "But when we look at the more recent damning heresy of Spiritualism, we see a more striking fulfillment. Some of these spirits rob the Son of God of his divinity, and bring him to a level with all men [...] But what a heresy! O how "false!"

³⁸ James White, RH, November 29, 1877, p. 172. "Paul affirms of the Son of God that he was in the form of God, and that he was equal with God [...] If the Son is not equal with the Father, then it is robbery for him to rank himself with the Father. True, Christ prayed to a superior. This is during the time of his humiliation, when enfeebled by the seed of Abraham. There was no such dependence before he humbled himself that he might reach the feeble sinner in all his weakness and shame. Neither will there be when Christ shall be seated at the right hand of power in Heaven."

³⁹ James White, RH June 27, 1878, p. 4. "We believe that Christ was a divine being, not merely in his mission, but in his person also..."

Iako smo ranije videli da je Džeјms Vajt veoma pažljiv u nastojanju da o jednakosti Oca i Sina ne govori poništavajući zasebnost ličnosti Oca i Sina, za njega ne predstavlja problem da kaže da je Hristos u toј meri jednak Ocu da isto tako može da se nazove „večni Otac“:

„Hristos je 'večni Otac' svog naroda [Isaija 9:6], Novi Jerusolim majka [Galatima 4:26] a članovi crkve su njegova deca. Uskoro će se okupiti cela porodica na nebu i na zemlji. Shvatanje da je crkva Hristovo telo ne samo da kroz brak ujedinjuje oca sa svojom decom, nego i ženika sa svojim zvanicama.“⁴⁰

Prema Džeјmsu Vajtu, Hristos jeste „večni Otac“, ali ne u tom smislu da su Otac i Sin jedna te ista osoba, nego u smislu Hristovog potpunog božanstva i jednakosti s Ocem.

Kada govorimo razumevanju jednakosti Oca i Sina, važno je da napomenemo da još uvek, pored svega što je rekao o ovoj temi, uzdižući Hrista na nivo potupne jednakosti s Ocem, Džeјms Vajt vrlo kratko pre svoje smrti piše da smatra da je Otac veći u tome što je prvi:

„U svojoj uzvišenosti, pre nego što je ponizio sebe radi zadatka otkupljenja izgubljenih grešnika, Hristos nije smatrao otimanjem da se izjednači s Bogom zato što je u poslu stvaranja i uspostavljanja zakona koji će upravljati stvorenim inteligentnim bićima on bio jednak s Ocem. Otac je bio veći od Sina time što je bio prvi. Sin je bio jednak Ocu po tome što je sve dobio od Oca.“⁴¹

Ovaj citat se često uzima kao konačni dokaz da je Džeјms Vajt bio protiv Trojstva jer je verovao da je je Otac veći od Sina time „što je bio prvi“. Neki će reći da ovaj citat sve govori i da svako dalje istraživanje onoga što je Džeјms Vajt verovao nije potrebno. Prema tvrdnji takvih, izjava da je Otac „prvi“ pokazuje da je Džeјms Vajt verovao da Hristos ima početka i da je, prema tome, Džeјms Vajt definitivno odbacio učenje o Trojstvu.

Naš cilj ovde nije da poričemo ono što je Džeјms Vajt ovde napisao. Kasnije ćemo videti da, iako sam nije nikada dao izjavu da veruje u Trojstvo, on tvrdi da je njegovo shvatanje Isusa Hrista gotovo identično s verovanjem u Trojstvo. Imajući to u vidu, smatramo da se ova izjava ne može uzeti izdvojeno od svega onoga što je rekao o tome.

Mora se isto tako zapaziti da je Džeјms Vajt umro 1881. godine, znatno pre nego što je vest o Hristovoj pravdi i opravdanju verom, nakon 1888. godine, dovelo pitanje Hristove božanske prirode u središte pažnje adventista. Pa ipak, niko do tada nije uzdizao Hrista i njegovo

⁴⁰ James White, RH, June 9, 1851, p. 103. "Christ is the "everlasting Father" of his people, [Isa ix, 6,] the New Jerusalem the mother, [Gal. iv, 26.] and the members of the church of Christ are the children. Soon the whole family is heaven and in earth will be gathered. The view that the church is the bride of Christ, not only unites by marriage, the father with the children, but the bridegroom with the guests."

⁴¹ James White, RH, January 4, 1881, p. 2. "In his exaltation, before he humbled himself to the work of redeeming lost sinners, Christ thought it not robbery to be equal with God, because in the work of creation and the institution of law to govern created intelligences, he was equal with the Father. The Father was greater than the Son in that he was first. The Son was equal with the Father in that he had received all things from the Father."

božanstvo kao Džejms Vajt. U tom je bio daleko ispred mnogih svojih savremenika među vođama Adventističke crkve.

Tek kasnije, počev od Elen Vajt, adventisti će početi da daju izjave o Hristovoj potpunoj jednakosti s Ocem, kao u trinitarnim izjavama. Na primer, Elen Vajt će 1892. upotrebiti engleski izraz *co-equal* („uzajamno jednak“), što je trinitarni izraz za jednakost božanskih osoba. Ona će u potpunosti definisati jednakost Oca i Sina, bez ikakve mogućnosti da se Hristos smatra nižim od Oca:

„Da bi spasio prestupnike od propasti, on koji je bio jednak s Bogom položio je svoj život na krstu. 'Jer Bogu tako omilje svijet da je i sina svojega jedinorodnoga dao, da nijedan koji ga vjeruje ne pogine, nego da ima život vječni.’“⁴²

Ovde treba napomenuti da Elen Vajt, u istom tekstu gde daje izjavu o potpunoj jednakosti Hrista s Bogom Ocem citirajući Jovan 3:16, za Hrista piše „jedini rođeni Sin“. To pokazuje da upotreba tog naziva kod Elen Vajt dolazi iz citiranja prevoda Biblije koji je čitala, a ne zato što je verovala da je Hristos doslovno rođen od Boga. Trinitarna definicija da je Hristos „jednak“ s Ocem („co-equal with God“) koju Elen Vajt koristi ne dopušta interpretaciju koja uključuje doslovno rođenje Hrista u nekoj davnoj prošlosti. Nikada Elen Vajt nije pisala o takvom događaju.

Imajući to u vidu, smatramo da sve što je Džejms Vajt rekao o jednakosti Oca i Sina dovoljno govori o tome koliko je on uzdizao Hrista i njegovo potpuno božanstvo i jednakost s Ocem, i to mnogo ranije od drugih adventističkih vođa i teologa. Drugi će tek nakon 1888. godine početi da se bave ovim pitanjem, kada pitanje božanstva Isusa Hrista dospe u središte pažnje među adventistima.

Stav Džejmsa Vajta prema ispravnom učenju o Trojstvu

Za mnoge je dovoljan par citata koje smo citirali na početku da na osnovu njih donesu zaključak o stavu Džejmsa Vajta o Trojstvu. Čak i da je to sve što imamo od njega, analizom citata se vidi da se ništa u tim navodima ne bi protivilo današnjem verovanju adventista u Trojstvo.

U sledećih nekoliko primera, videćemo stav Džejmsa Vajta prema nauci o Trojstvu, gde je on u tome video ono što odgovara biblijskom shvatanju Boga – Oca, Sina i Svetoga Duha. Sve dok takvo verovanje nije poništavalo ličnosti Oca i Sina, i spiritualiziralo Boga i njegovo stvarno postojanje kao ličnosti, on u tome nije video problem.

Džejms Vajt nije bio protiv biblijskog shvatanja Trojstva

Džejmsu Vajtu nije predstavljalo problem da koristi izjave i verovanja o Trojstvu tamo gde to nije kršilo biblijsko učenje. Na primer, on je u prvu adventističku pesmaricu, koju je sastavio

⁴² Ellen White, RH June 28, 1892, p. 401. "It was to save the transgressor from ruin that he who was co-equal with God, offered up his life on Calvary. 'God so loved the world, that he gave his only begotten Son, that whosoever believeth in him should not perish, but have everlasting life.'"

1849. godine⁴³, uvrstio i poznatu pesmu, prihvaćenu u hrišćanstvu kao himnu i doksologiju Trojstva, „Pred lice Božije dođimo“ („Praise God, from Whom all blessings flow“).⁴⁴ Reči ove himne na engleskom završavaju se obožavanjem i slavljenjem Trojstva: **„Slavite Oca, Sina i Svetoga Duha“** („Praise Father, Son and Holy Ghost“). Kasnije će Elen Vajt citirati celu ovu pesmu kao nešto što svi treba da pevamo kada prinosimo svoje dare Gospodu.⁴⁵

Jedan drugi primer je biografija Vilijama Milera (William Miller), koju je Džejms Vajt napisao 1875. godine⁴⁶. On je tu kao drugo od verovanja Vilijama Milera pomenuo ono **„u jednoga živoga i pravoga Boga, i da u Bogu postoje tri osobe“**, kao i izjavu iz trećeg verovanja, **„da je Bog kroz svog Sina stvorio čoveka po slici Trojedinog Boga...“**⁴⁷

Još jedan primer je članak „Krštenje“ od E. Gudriča (E. Goodrich) koji se pojavio 1876. godine u *Rivju end Herald* (*Review and Herald*). Džejms Vajt je u to vreme bio urednik ovog časopisa i svakako je sa njegovim odobrenjem i znanjem ovaj članak uvršten u to izdanje. U njemu stoji sledeća trinitarna izjava:

„U prošlim vremenima je Bog bio poznat takvim imenima kao što su Gospod Bog, Svemoćni Bog, Ja sam i Bog Jahve. Ali u činu krštenja (prema naredbi is jevanđelja), u činu u kome uzimamo na sebe ime Boga koga obožavamo, On je otkriven kao Otac, Sin i Sveti Duh... Kada smo kršteni u ime Oca, Sina i Svetoga Duha, kao pravoga Boga ljubavi, našeg Tvorca, Održavatelja i Spasitelja, mi se odmah i zauvek odrčemo i odvajamo od svake vrste idolatrije i pogrešnog obožavanja.“⁴⁸

Ovi primeri nam pokazuju da sve što je u vezi s Trojstvom dolazilo iz Biblije, je bilo prihvatljivo za Džejmsa Vajta.

[Sličnost verovanja Džejmsa Vajta s baptistima sedmog dana koji veruju u Trojstvo](#)

Džejms Vajt je imao misionarski duh i želeo je da dopre do što više drugih hrišćana. Naročito su mu na duši ležali baptisti sedmoga dana, za koje je smatrao da ne postoji nikakav razlog da se smatraju crkvom s drugačijim učenjem od adventista. Želeo je da se ove dve zajednice približe i čak da zajednički rade na obraćenju drugih ljudi.

⁴³ *Advent Hymnbook. Hymns for God's Peculiar People that Keep the Commandments of God, and the Faith of Jesus*, compiled by James White, 1849. "Praise God, from whom all blessings flow; Praise him, all creatures here below; Praise him above, ye heavenly host; Praise Father, Son, and Holy Ghost."

⁴⁴ Doslovno "Slavite Boga od koga dolaze svi blagoslovi".

⁴⁵ Ellen White, RH, January 4, 1881, p. 5.

⁴⁶ James White, *Sketches of the Christian Life and Public Labors of William Miller*, Battle Creek, Mich.: Steam Press of the Seventh-day Adventist Publishing Association, 1875.

⁴⁷ Isto, str. 59, 60. „I believe in one living and true God, and that there are three persons in the Godhead... I believe that God, by his Son, created man in the image of the Triune God."

⁴⁸ E. Goodrich, RH, March 16, 1876, p. 82

Džejms Vajt je pisao o sličnostima i razlikama između adventista sedmog dana i baptista sedmog dana. On 1876. godine u *Rivju end Herald* (*Review and Herald*) od 12. oktobra, u članku “Dva tela” (“The two Bodies”), kaže sledeće u vezi s Trojstvom:

“Adventisti sedmoga dana imaju prema Hristovom božanstvu stav veoma sličan stavu trinitaraca, tako da tu nema razmimoilaženja [...] preporučujemo da ne bude neslaganja između ove dve grupe. Razlika između nas je takve prirode da nam je zajedničko široko polje rada s onima koji se razlikuju od nas u pogledu temelja od kojih zavisi sudbina sveta koji je ogrezao u porocima, i zato adventisti sedmog dana i baptisti sedmoga dana ne mogu da dozvole neslaganje oko učenja koja ni jedni ni drugi ne smatraju testom hrišćanskog karaktera. Obe grupe treba da obave poseban posao. Neka Bog blagoslovi obe grupe u svim njihovim naporima da ovo ostvare.”⁴⁹

Ta bliskost s trinitarcima je zasnovana na njegovom sve jasnijem shvatanju Hristove božanske prirode. Prema njemu, adventističko shvatanje božanstva Isusa Hrista gotovo je identično shvatanju baptista sedmoga dana koji su verovali u Trojstvo. On to učenje svrstava u ona koja ni jedna ni druga denominacija ne smatraju testom hrišćanskog karaktera. Štaviše, on baptiste sedmog dana smatra crkvom koja ima isto polje rada kao adventisti sedmog dana.

Drugim rečima, Džejms Vajt je davao stroge izjave protiv nauke o Trojstvu koja poriče zasebnost božanskih ličnosti Oca i Sina, ili protiv unitarizma, koji potpuno poništava božanstvo Isusa Hrista, ali nije video razlog za bilo kakva neslaganja s onima koji su verovali u Trojstvo, poput baptista sedmoga dana, jer je verovao da je njihovo shvatanje Hrista gotovo identično njegovom.

Kad smo pisali o shvatanju Džejmsa Vajta o Hristovoj jednakosti s Ocem, pomenuli smo njegovu izjavu vere da je „Otac bio veći od Sina time što je bio prvi. Sin je bio jednak Ocu po tome što je sve dobio od Oca.“ Kao što smo tada rekli, mnogi uzimaju ovu izjavu kao konačni dokaz da je Džejms Vajt bio protiv Trojstva. Pa ipak, kako god da je Džejms shvatao jednakost Oca i Sina, ili prvenstvo Oca nad Sinom, još uvek sam Džejms Vajt ovde tvrdi da je njegovo shvatanje božanstva Isusa Hrista gotovo identično sa shvatanjem onih koji veruju u Trojstvo, i da tu ne treba stvarati neku razliku u verovanju. Mislimo dakle da je ovakav njegov zaključak važniji i ispravniji od zaključaka koje drugi donose o njegovom mišljenju.

[Džejms Vajt preporučuje literaturu protestantskih teologa koji su pisali o Trojstvu](#)

Ono što možda nije poznato mnogim današnjim adventistima jeste činjenica da su Džejms Vajt i drugi osnivači Adventističke crkve bili dobri poznavaoци hrišćanske literature svog vremena. I

⁴⁹ James White, RH, October, 12, 1876, p. 116. “The S. D. Adventists hold the divinity of Christ so nearly with the trinitarian, that we apprehend no trial here [...] We recommend, however, that there be no controversy between the two bodies. The differences between us are of such a nature, and we have in common so broad a field of labor with those who differ with us respecting the fundamentals, upon which hangs the destiny of a world lying in wickedness, that Seventh-day Adventists and Seventh-day Baptists cannot afford a controversy on doctrines which neither regard as tests of Christian character.”

Džejms Vajt i Urija Smit (Uriah Smith), kao urednici *Rivju end Herald*, pišu komentare na razne knjige i članke objavljene u drugim hrišćanskim časopisima koje su pratili. Mnogi od tih članaka su bili citirani u *Rivju end Herald* ili su dobili pozitivnu ili negativnu kritiku.

U samim počecima Adventističke crkve, gotovo sve što su naši osnivači imali dolazilo je iz hrišćanskog okruženja u kome su živeli. Nije čudo da je i sama Elen Vajt imala biblioteku od oko dve hiljade knjiga, od kojih su mnoge bile neadventističke. Adventističkih knjiga je bilo jako malo u to vreme. Iako je Adventistička crkva bila podignuta sa specifičnom namerom da svet objavi trostruku anđeosku vest, Džejms Vajt, kao i drugi osnivači, nisu smatrali da je sve što je napisano u protestantskom svetu doktrinalno pogrešno.

To što Džejms Vajt nije sistematski obrađivao učenje o Trojstvu ne znači da nije bio upoznat s teolozima koji su pisali o tome. Par negativnih izjava o Trojstvu koji se neprestano citiraju ne daju njegovo stvarno mišljenje o onima koji su ispravno učili o Trojstvu. Zar je zaista dovoljno nekoliko negativnih izjava koje smo citirali na početku ovog rada, u moru onoga što je Džejms Vajt napisao i preporučivao za čitanje, da bismo doneli zaključak o njegovom stavu prema biblijskom Trojstvu?

U ovom delu ćemo videti stav Džejmsa Vajta o nekim neadventističkim knjigama, koji nam može pojasniti i njegov stav o Trojstvu.

Džejms Vajt je osnovao *Rivju end Herald (Review and Herald)* 1850. godine. Tokom svog života, on se na mestu urednika smenjivao s Urijom Smitom (Uriah Smith)⁵⁰. Ono što je interesantno jeste da je Džejms Vajt imao običaj, gotovo uvek kad je on bio urednik, da u pojedinim izdanjima *Rivjua*, naročito pred kraj kalendarske godine, za božićne praznike, ponudi čitaocima spisak knjiga kao preporuku za dobro duhovno štivo i za poklon. Treba zapaziti da je među tim knjigama bio izvestan broj neadventističkih knjiga, ali ih on preporučuje kao dobre knjige.

Dovoljno je bilo da čitaoci *Rivjua end Herald* pošalju novac, i Džejms Vajt bi im poslao te knjige. Ovako ih je on reklamirao:

„Sve knjige s ovog spiska šaljemo poštom u bilo koji deo Sjedinjenih Država po primanju novca. Adresa je Review and Herald, Battle Creek, Mičigen.“⁵¹

Još je značajnije to što je Džejms Vajt jedne godine, na početku ovog spiska knjiga koje je čitaocima preporučio da poruče, naznačio sledeće:

„Sledi spisak knjiga koje nudimo na prodaju, od posebne koristi za one koji žele da kupe praznične poklone za svoje prijatelje. Mi ne nudimo ništa drugo osim onoga što se, posle procene, ukazalo kao najbolje u ovoj kategoriji knjiga, i što, u

⁵⁰ Džejms Vajt je bio urednik *Rivju end Herald* u sledećim intervalima: 1850-1855, 1861-1864, 1871-1872, 1873-1877, 1880-1881 godine. Umro je u avgustu 1881.

⁵¹ James White, RH November 23, 1876, p168. „ANY of the books named in this list will be sent by mail to any part of the United States on receipt of price. Address, REVIEW AND HERALD, Battle Creek, Mich.“ Ovde se može pronaći originalno izdanje tog broja http://docs.adventistarchives.org/docs/RH/RH18761123-V48-21_B.pdf#view=fit

poređenju s ostalim, nema popularnih teoloških grešaka. Mi ih nudimo po ceni izdavača ako platite poštarinu.⁵².

Zapazimo dva ključna elementa u ovome što je Džeјms Vajt napisao. Prvo, te knjige su „**najbolje u ovoj kategoriji knjiga**“. Drugo, „posle **procene**“, Džeјms Vajt je zaključio da u tim knjigama „**nema popularnih teoloških grešaka**“. Ovo pokazuje da je sve te knjige koje je preporučivao Džeјms Vajt verovatno lično pročitao, ili neko od adventističkih vođa, i utvrdio da, prema njihovom shvatanju, u njima nema doktrinarnih grešaka. Kao urednik časopisa, Džeјms Vajt je stajao iza preporuke za ove knjige.

Postavlja se veliko pitanje da li su neke od tih knjiga govorile o Trojstvu. Da li je nakon čitanja tih knjiga Džeјms Vajt mirne savesti mogao da ih preporuči adventistima kao najbolje? Odgovor je, kao što ćemo videti, pozitivan.

Mi ne možemo da se u ovom radu upustimo u preispitivanje svih knjiga koje je na tom mestu Džeјms Vajt preporučio. Ovde ćemo razmotriti knjigu koja je vrlo značajna iz više razloga, koje ćemo opisati kasnije. Radi se o knjizi *Uzvišeni hrišćanski život* Vilijama Bordmana (William Boardman),⁵³ koju Džeјms Vajt preporučuje. Vilijam Bordman je bio američki protestantski pastor i učitelj. Dosta je propovedao u Engleskoj o svetosti i uzvišenijem hrišćanskom životu, po čemu i njegova knjiga nosi naslov.

Još je 1860. godine, nedugo nakon izdavanja ove knjige, u *Rivju end Heraldu* izašao kratak komentar ove knjige. Te iste godine, i u hrišćanskom časopisu *Biblikal Repoitori (Biblical Repository)*⁵⁴ izašao je komentar o ovoj knjizi. Autor Dž. Dž. Abot je u tom članku dao vrlo lošu kritiku Bordmanove knjige *Uzvišeni hrišćanski život*, kao i neka shvatanja o razlozima njene popularnosti. Za Abota, uzvišeni hrišćanski život je samo nešto čemu se nadamo.

Međutim, članak u *Rivju end Heraldu* nije se slagao s tim lošim komentarom. Prema tom članku, uzvišeni hrišćanski život nije nešto čemu se samo nadamo; to je nešto što je moguće dostići, a o čemu govori knjiga *Uzvišeni hrišćanski život*. Članak u *Rivju end Heraldu* kaže da ljudi posvuda nastoje da dođu do tog uzvišenijeg života, i da to nije samo neka nada, nego i nešto što se može postići, a o tome Bordman piše u svojoj knjizi⁵⁵.

Kao što vidimo, Džeјms Vajt se slagao sa zaključkom iz *Rivju end Herald* o vrednosti ove knjige, i uvrstio je u listu najboljih knjiga koje je preporučivao čitaocima.

⁵² James White, RH December 19, 1871, p. 8. ("The following list of books we offer for sale for the especial benefit of those who wish to purchase holiday gifts for their friends. We offer none but what, on examination, have been found to be the best of this class of books, and comparatively free from popular theological errors. We offer them at publishers' prices, post-paid:" Ovde se može pronaći originalno izdanje tog broja http://docs.adventistarchives.org/docs/RH/RH18711219-V39-01_B.pdf#view=fit)

⁵³ The Higher Christian Life, William Boardman, 1859, Ova knjiga Vilijama Bordmana može se u celini naći ovde: http://www.svetlostistine.org/BiblijskaDoktrina/Trojstvo/The_Higher_Christian_Life_William_Bordman.pdf

⁵⁴ *Biblical Repository*, J. J. Abbott, July 1860, p. 508. Ovaj članak se može preuzeti ovde: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=hvd.ah3n1p;view=1up;seq=522>

⁵⁵ RH, October 2, 1860, p. 153. Ovaj pregled se može naći ovde: <http://documents.adventistarchives.org/Periodicals/RH/RH18601002-V16-20.pdf>

Rekli smo da je ova knjiga značajna iz više razloga. Ne samo što je važno da Džejms Vajt smatrao kako ta knjiga spada u kategoriju najboljih duhovnih knjiga, nego upravo iz nje potiče jedna od najačih trinitarnih izjava koje daje Elen Vajt, a to je izjava o potpunom božanstvu Oca, Sina i Svetoga Duha, o „**tri žive osobe nebeskog trija**“⁵⁶, koju je Elen Vajt preuzela iz ove knjige.

Ovde se nećemo osvrnuti na citate Elen Vajt koji potiču iz te knjige, jer se time bavimo u jednom drugom radu⁵⁷. Pogledaćemo sam nekoliko kratkih izjava o Trojstvu koje nalazimo u toj knjizi i pokušati da damo odgovor na pitanje kako to da Džejmsu Vajtu nije predstavljalo nikakav problem da citira knjigu koja piše o Trojstvu i da kaže da je ona bez doktrinarnih grešaka. Hteli mi to ili ne, iako se Džejms Vajt nije lično bavio pitanjem Trojstva, njegova preporuka i prodaja ove knjige, preko službenog glasila Adventističke crkve, predstavlja siguran dokaz da je ovim dao punu podršku pravilnom shvatanju Trojstva koje se nalazi u toj knjizi.

Bordman u svojoj knjizi govori o „**Svetom Trojstvu**“⁵⁸, „**Božijem Trojstvu**“⁵⁹ te „**trojedinom Bogu**“⁶⁰. Iako govori o Trojstvu, on upozorava čitaoca da, kada govorimo o božanskim osobama Svetoga Trojstva, ne smemo da budemo previše samopouzđani, nego „skromni i umereni“⁶¹.

On isto tako govori o „**tri osobe Trojstva**“⁶² i „**tri ličnosti jednog Boga**“⁶³. Prema njegovom shvatanju, sve tri ličnosti Boga potpuno su „**jednake ostalim**“⁶⁴ ličnostima, i predstavljaju jedna drugu.

Svakako, najznačajniji je citat koji ćemo ovde navesti u celini zato što je taj tekst, s vrlo malim izmenama, citirala i Elen Vajt⁶⁵. Bordman ovako kaže:

⁵⁶ Ellen White, Special Testimonies, Series B, N° 7, p. 63. "There are three living persons of the heavenly trio..."

⁵⁷ Slavoljub Vulićević, "Trinitarni jezik Elen Vajt".

⁵⁸ Bordman, str. 99.

⁵⁹ Isto, str. 214.

⁶⁰ Isto, str. 104.

⁶¹ Isto, str.108.

⁶² Isto, str. 91.

⁶³ Isto, str.104.

⁶⁴ Isto, str. 91.

⁶⁵ Ellen White, Special Testimonies, Series B, No. 7, 1905, pp. 62, 63. "Otac je svaka punina Božanstva telesno, i nevidljiv je za smrtnike. Sin je sva punina otkrivenog Božanstva. Reč Božija ga proglašava 'obličjem bića Njegova'. 'Jer Bogu tako omilje svijet da je i sina svojega jedinorodnoga dao, da nijedan koji ga vjeruje ne pogine, nego da ima život vječni.' Ovde je pokazana ličnost Oca. Utešitelj, koga je Hristos obećao da će poslati nakon svog vaznesenja na Nebo, jeste Duh u svoj punini Božanstva, koji objavljuje moć božanske blagodati svima koji primaju i veruju u Hrista kao ličnog Spasitelja. Postoje tri žive osobe nebeskog trija; u ime ovih triju velikih sila – Oca, Sina i Svetoga Duha – oni koji primaju Hrista živom verom bivaju kršteni, a ove sile će sarađivati sa poslušnim podanicima Neba u njihovom nastojanju da žive novi život u Hristu..." Engleski original: „The Son is all the fulness of the Godhead manifested. The Word of God declares Him to be 'the express image of His person'. 'God so loved the world, that He gave His only begotten Son, that whosoever believeth in Him should not perish, but have everlasting life.' Here is shown the personality of the Father. The Comforter that Christ promised to send after He ascended to heaven, is the Spirit in all the fulness of the Godhead, making manifest the power of divine grace to all who receive and believe in Christ as a personal Saviour. There are three living persons of the heavenly trio; in the name of these three great powers -- the Father, the Son, and the Holy Spirit -- those who receive Christ by living faith are baptized, and these powers will co-operate with the obedient subjects of heaven in their efforts to live the new life in Christ... .“

„Otac je sva nevidljiva punina Božija. Sin je sva punina Boga koji se objavio. Duh je sva punina Boga koji objavljuje. Lica nisu obična zvanja ili načini otkrivanja, nego tri žive osobe živoga Boga.“⁶⁶

Nakon ovog citata, Bordman u fusnoti s velikom pažnjom govori o odnosu svih lica u Bogu, i citira jedan komentar u kom nalazimo vrlo zanimljivu izjavu, naročito iz perspektive današnjeg verovanja Adventističke crkve i načina na koji je to verovanje službeno definisano. On za Svetoga Duha kaže:

„I to Biće, Bog koji čini sve, jeste Sveti Duh, i on je, kao i Sin, u večnom sapostojanju s Ocem.“⁶⁷

Kada se ova izjava uporedi sa službenim verovanjem Adventističke crkve, koje glasi: **„Postoji jedan Bog: Otac, Sin i Sveti Duh, zajednica tri večno sapostojeća lica“**, primećuje se gotovo identična definicija Trojstva, koja uključuje jednakost i sapostojanje u večnosti (engleski *coequal* i *coeternal*) tri božanske ličnosti.

Postavlja se logično pitanje kako to da je Džejms Vajt s jedne strane davao neke snažne izjave protiv Trojstva govoreći o „nebiblijskom trinitarnom kredo“, a ovde preporučuje knjigu koja govori o Trojstvu, trojedinom Bogu i trima osobama živoga Boga. Izgleda kao da je protivrečio sam sebi.

Pa ipak, analizom njegovih izjava i onoga što ova knjiga uči, zaključujemo da nema protivrečnosti kada kaže da ne veruje u “nebiblijski trinitarni kredo”, s obzirom na to da u preporučenoj Bordmanovoj knjizi nalazimo biblijski opis Trojstva. On nije u protivrečnosti kada kaže da ne veruje u Trojstvo „koje ukida ličnost Boga i Njegovog Sina Isusa Hrista”, jer kada preporučuje Bordmanovu knjigu, tamo nalazimo da biblijsko verovanje u Trojstvo ne poništava ličnost Oca i Sina. Naprotiv, Bordman ga potvrđuje. Biblijska vera u Trojstvo o kojoj piše Bordman upravo naglašava zasebnost ličnosti nebeskog Trojstva.

Džejms Vajt nije kontradiktoran kada kaže da ne veruje u Trojstvo onih „koji veruju da je Sin večni Otac, i govore tako nejasno o trojedinom Bogu”, jer kada preporučuje Bordmana koji piše o trojedinom Bogu, vidi se jasno da biblijsko učenje o trojedinom Bogu ne uči da je Sin ista osoba kao Otac. Iako postoji velika tajna o Božjoj prirodi, ono što je jasno iz Biblije jeste da postoje tri osobe, Otac, Sin i Sveti Duh, koje su jedno i koje dele istu večnost.

Zapazimo da Bordman, kada piše o ličnostima Boga, jasno kaže da ličnosti nisu jednostavno službe ili manifestacije, **„nego žive osobe živoga Boga.“** To pitanje stvarnih osoba u Bogu jedno je od najznačajnijih za Džejmsa Vajta. On je odbacivao svaku ideju Trojstva koja poništava stvarnost različitih osoba Trojstva. Međutim, s obzirom na to da Bordman jasno definiše da se

⁶⁶ “The Father is all the fullness of the Godhead invisible. The Son is all the fullness of the Godhead Manifested. The spirit is all the fulness of the Godhead making manifest. The persons are not mere offices, or modes of revelation, but living persons of the living God.” Bordman. Str. 105.

⁶⁷ Isto, str. 107.

radi o živim osobama, a ne o manifestacijama jedne te iste osobe na tri različita načina, Džejms Vajt nije video nikakav problem ili teološku grešku u ovakvom shvatanju Trojstva.

Kada uporedimo ono što Adventistička crkva danas uči o Trojstvu s ovom knjigom, koju je Džejms Vajt preporučio adventistima svoga vremena, možemo da ustanovimo da je adventističko shvatanje Trojstva gotovo identično s onim što je Džejms Vajt ovde preporučivao kao doktrinarno ispravno verovanje.

Džejms Vajt smatra da verovanje o Trojstvu ne bi trebalo da dovede do nejedinstva u Crkvi

Ono što smo do sada videli više je nego dovoljno da pokaže stav Džejmsa Vajta o biblijskom Trojstvu. Niko nema razloga da tvrdi kako on odbacuje biblijsko Trojstvo, jer njegovo protivljenje određenim krivoverjima nema mnogo veze s današnjim učenjem Adventističke crkve o Trojstvu.

Pogledajmo jedan drugi važan aspekt vezan za pitanje Trojstva i Džejmsa Vajta, koji će pružiti dodatni uvid u njegov pogled na ovo učenje, bez obzira na to da li on ili neko drugi veruje u Trojstvo ili ne.

Džejms Vajt je bio svestan da u crkvi njegovog vremena postoje oni koji veruju u Trojstvo i oni koji u nj ne veruju. Pa ipak, čak i s obzirom na tu razliku u verovanjima, za njega je jedinstvo u crkvi bilo od velikog značaja. Neminovno se postavlja pitanje da li je moguće imati jedinstvo u crkvi ako u nekim tačkama postoji različito mišljenje, uključujući i pitanje verovanja u Trojstvo. Ovo je naročito bilo važno u doba kad se Adventistička crkva utvrđivala u biblijskoj nauci, i kada sve istine nisu bile zajedničke svima koji su pripadali Crkvi.

Da bi smo shvatili stav Džejmsa Vajta, možemo pogledati jedan njegov članak pod naslovom „Hrišćansko jedinstvo“. Dobro je pročitati ceo ovaj članak, ali ćemo u ovom radu citirati samo nekoliko odlomaka, naročito one koji se odnose na Trojstvo.

Prvo, pogledajmo njegov stav o jedinstvu i pitanju razlika u shvatanjima:

„Pavle ohrabruje jedinstvo u uzvišeno 'ime našeg Gospoda Isusa Hrista', što znači više nego ljubazan stav prema onima koji imaju suprotno mišljenje. Ono dostiže gotovo beskonačno više od neukusnih shvatanja modernih vremena, gde je najviši stepen hrišćanskog jedinstva izražen rečima: 'Nećemo se slagati, ali s ljubavlju', i podrazumeva jedinstvo kakvo postoji između Oca i Sina, koje je apostol definisao kao 'savršenu jednodušnost i jednomislenost'.”⁶⁸

⁶⁸ James White, RH, October 12, 1876, p. 116. (RH, December 4, 1879; ST, January 8, 1880.) “Paul exhorts to unity in the high "name of our Lord Jesus Christ," which extends farther than kindly feeling with those who hold opposing views. It reaches almost infinitely beyond the insipid idea of modern times, of the highest type of Christian unity as expressed in the words, 'We will differ in love', and embraces a oneness such as exists between the Father and the Son, expressed by the apostle as being "perfectly joined together in the same mind, and in the same judgment.””

Džejms Vajt smatra da je najveći stepen hrišćanskog jedinstva kada možemo da kažemo da, iako se u nekim shvatanjima razlikujemo, i dalje postupamo u ljubavi. To je više od puke blagonaklonosti prema onima koji imaju različito mišljenje. Ne radi se samo o blagonaklonosti, nego o potpunoj hrišćanskoj ljubavi i savršenoj zajednici, čak i kada postoje različita mišljenja.

Džejms Vajt govori o pogrešnom stavu da treba praviti razdor oko nekih pitanja gde ne bi trebalo da se prave razlike. U daljem tekstu ovog članka, Džejms Vajt na jedan zanimljiv način pokušava da objasni da su ponekada razlike u verskim shvatanjima kao kada neki ljudi vole da u svojoj bašti sade beli pasulj, a neki vole šareni. Prema njemu, takve razlike ne bi smele da dovedu do nejedinstva među članovima crkve:

„Mi verujemo da je pogrešno da se ne slažemo s drugima tamo gde nema dobrog razloga da se ne slažemo. Jednom je jedna revna sestra pitala za mišljenje pisca (Džejmsa Vajta) o važnosti toga da cela Crkva dođe do jedinstva u veri. Budući upoznat sa činjenicom da je ova dobra žena ovde govorila o malim problemima koji ne mogu da budu ispit hrišćanskog karaktera, mi smo odgovorili da, što se tiče svih važnih pitanja, kao što su držanje Božijih zapovesti, smatramo da je veoma potrebno da crkva bude ujedinjena, ali u takvim stvarima kao što je pitanje da li naša braća treba da sade u svom vrtu beli pasulj ili šareni, mi ne smatramo da je tu jedinstvo važno.“⁶⁹

U sledećem delu članka, Džejms Vajt navodi neka od tih različitih verovanja koja ne bi smela da dovedu do razdora u crkvi, uvrštajući tu i nauku o Trojstvu:

„Žalosno je što oni koji se u XIX veku cepaju na male sekte čine to zbog oblika crkvene uprave, pitanja doličnosti, besplatnog ili ograničenog spasenja, trojstva ili jednosti, pitanja da li u crkvi možemo da pevamo ikakvu dobru crkvenu himnu ili samo Psalme Davidove, i drugih pitanja...“⁷⁰

Džejms Vajt vrlo jasno, nedvosmislenim rečima kaže da pitanje razumevanja Trojstva ne sme da dovede do razjedinjavanja u Crkvi.

Ovde je kritično da zapazimo kada je Džejms Vajt pisao ovaj članak. On ga je pisao 1876. godine, a kasnije je ponovo štampan 1879. i 1880. Vrlo je važno naglasiti da u to vreme Adventistička crkva nije imala određen stav o pitanju Trojstva, i da se do tada to pitanje nije proučavalo na nivou Crkve kao celine, nego je svako gajio stav s kakvim je došao u Adventističku crkvu. Da nije bilo različitih stavova o tom pitanju, i da to nije moglo da dovede

⁶⁹ Isto. "We hold it to be a wrong to differ with others where there are no good reasons to differ. Once an earnest sister asked the writer's opinion as to the importance of all the church coming to the unity of the faith. Being apprised of the fact that this good woman was healing in small matters which could be no test of Christian character, we answered, that on all important questions, such as keeping the commandments of God, we thought it very necessary that the church should stand in unity; but in such matters as whether our brethren should plant white beans or striped beans in their gardens we did not regard unity important."

⁷⁰ Isto. "And it is with an ill grace that those who have been splitting up into petty sects during the nineteenth century over forms of church government, matters of expediency, free and restricted salvation, trinity and unity, whether we may sing any good hymn in church, or only the Psalms of David, and other matters..."

do nejedinstva u Crkvi, Džeјms Vajt ne bi ni pominjao Troјstvo kao pitanje oko kog postoje razlike u shvatanju.

Imajući u vidu da je Adventistička crkva u svojim počecima bila skup hrišćana koji su došli iz raznih protestatskih denominacija u Americi sredinom XIX veka, nije ni čudo što je bilo mnogo različitih shvatanja o mnogim pitanjima, među kojima je i shvatanje Troјstva. To je moglo vrlo lako da dovede do nejedinstva i razdora u Crkvi. Ceo pomenuti članak o hrišćanskom јedinstvu pokušava da dā odgovor na pitanje kako zadržati јedinstvo i pored tih razlika. Savet Džeјmsa Vajta je bio: „**Nećemo se slagati, ali s ljubavlju.**“ Prema Džeјmsu Vajtu, veći je problem ako se razdvajamo i izgubimo hrišćansku ljubav, nego samo pitanje razlika u shvatanjima, kao što je, na primer, razlika u shvatanju Troјstva.

Tak će kasnije, krajem XIX veka, Crkva početi da se bavi ovim pitanjem, naročito nakon 1888. godine i konferencije u Mineapolisu, te usredsređenjem na istinu o Hristovoj pravdi. Elen Vajt će imati značajnu ulogu u usmeravanju Crkve u pravcu te istine, naročito nakon izdavanja knjige *Čežnja vekova*.

Što se tiče Džeјms Vajta, on nije dočekaо da Crkva počne da se bavi pitanjem Troјstva. Ipak, njegov stav je bio јasan. Za sada, važno je zapaziti da Džeјms Vajt nije imao ništa protiv onih koji su verovali u Troјstvo i nije smatraо da je to razlog za nejedinstvo u Crkvi.

Pitamo se kako oni koji danas citiraju Džeјmsa Vajta kao, navodno, „velikog protivnika“ Troјstva, koriste njega i njegove izјave o Troјstvu da bi napravili razdor u Crkvi govoreći da je to „vavilonsko učenje“? On sam je rekao da činjenica da neko veruje ili ne u Troјstvo ne sme da dovede do razdora u Crkvi. Da li takvi ljudi zaista mare za stav Džeјmsa Vajta kada ga citiraju, pri čemu je taj stav potpuno drugačiji od onoga koji oni imaju? Da li oni slede njegov savet da to pitanje nije razlog za razdor u Crkvi, ili ga upravo naopakо koriste da bi njegovim izјavama napravili razdor u Crkvi?

Prema Džeјmsu Vajtu, nauka o Troјstvu nije tačka ispita karaktera i spremnosti za Carstvo. Ovde treba da ponovo sagledamo i proširimo gore navedeni citat, u kom Džeјms Vajt govori o tome da pitanje Troјstva ne treba da dovede do nejedinstva u Crkvi. Ovde ćemo videti razloge zašto je Džeјms Vajt tako mislio:

„Božiji zakon i јevanđelје božanskog Sina predstavljaju ispit hrišćanskog karaktera. Žalosno je što se neki u XIX veku cepaju na male sekte zbog oblika crkvene uprave, pitanja doličnosti, besplatnog ili ograničenog spasenja, troјstva ili јednosti, pitanja da li u crkvi možemo da pevamo ikakvu dobru crkvenu himnu ili samo Psalme Davidove, i drugih pitanja koja ne predstavljaju ispit spremnosti za Nebo. Oni sada navaljuju na nas i pokazuju veliku količinu verskog zgražanja,

jednostavno zato što mi verujemo da su striktni sklad sa Božijim zapovestima i vera Isusova jedini pravi ispit hrišćanskog karaktera.⁷¹

Koji su razlozi zbog kojih Džejms Vajt ima stav da se oko pitanja Trojstva ne treba praviti razdor u Crkvi? Prema njegovom shvatanju, Božiji zakon i Jevanđelju božanskog Sina predstavljaju ispit hrišćanskog karaktera. To je ono što je za njega suština po kojoj se mi razlikujemo od drugih crkava i drugih hrišćana. Ali tamo gde nema razloga za razdvajanje, kao što je pitanje verovanja u Trojstvo, ne treba stvarati nepotrebni razdor i „cepanje na male sekte“.

Za Džejmsa Vajta pitanje Trojstva ili unitarizma nije pitanje ispita spremnosti za nebo i, kao takvo, ono se svrstava u pitanja oko kojih možemo da imamo različita mišljenja, a da još uvek kažemo ono što je on ranije rekao: „**nećemo se slagati, ali s ljubavlju.**“

Da li smo u ovom navodu zapazili kakvim rečima Džejms Vajt predstavlja one koji pokazuju, kako on kaže, „versko zgražanje“ oko razlika u Crkvi tamo gde razdora ne bi trebalo da bude, kao, na primer, oko shvatanja Trojstva? Mi smo danas svedoci tog „verskog zgražanja“ koje pokazuju upravo oni koji insistiraju na tome da je Crkva zastranila oko verovanja u Trojstvo, iako Džejms Vajt to nikada nije smatrao. Za njega to jednostavno nije bio ispit vernosti i spremnosti za carstvo Božije. Nije bilo potrebno da zbog toga dođe do „cepanja na male sekte.“

Izgleda da je to cepanje na male sekte postojalo u ono vreme, ali smo svedoci da je tako i danas, i to među adventistima sedmoga dana. Koliko je onih koji su napustili Crkvu i osnovali neku svoju grupu samo zato što su verovali da Crkva ima pogrešno učenje o Trojstvu? To je, prema Džejmsu Vajtu, ništa drugo do „versko zgražanje.“

Zaključak

Posle svega što smo ovde izneli, u zaključku ne želimo da iznosimo osudu onih u Adventističkoj crkvi koji ne veruju u Trojstvo onako kako Adventistička crkva službeno uči. Ipak, mislimo da postoji dovoljno razloga za to da svako preispita svoj stav prema istini o Trojstvu, kao i stav prema Crkvi koja veruje u biblijsko Trojstvo.

Na osnovu onoga što je Džejms Vajt pisao i na osnovu njegovog stava, da li uopšte postoji razlog za nejedinstvo, za prozivanje Crkve kao one koja ima „vavilonsko vino“, samo zato što neko drugačije shvata pitanje Trojstva? Možda neki misle da ima razloga, ali, prema Džejmsu Vajtu, vera u Trojstvo svakako nije razlog za nejedinstvo. Svako neka sam za sebe donese zaključak o ovome, ali pitanje jedinstva u Crkvi, iako ono za neke, možda, naizgled nije doktrinarno pitanje, svakako jeste istina značajna za spasenje. Učenje o jedinstvu u Crkvi predstavlja jedno od 28

⁷¹ Isto. “In the divine law, and in the gospel of the divine Son, are the tests of Christian character. And it is with an ill grace that those who have been splitting up into petty sects during the nineteenth century over forms of church government, matters of expediency, free and restricted salvation, trinity and unity, whether we may sing any good hymn in church, or only the Psalms of David, and other matters which constitute no test of fitness for Heaven, now pounce upon us, and display any amount of religious horror, simply because we regard strict conformity to the commandments of God, and the faith of Jesus the only true test of Christian character.”

osnovnih verovanja Adventističke crkve. Sejanje razdora i nejedinstva u Crkvi direktno se protivi Hristovoj molitvi i nalogu “da svi jedno budu”.

Slobodno možemo da zaključimo da, kada Džejms Vajt govori protiv Trojstva, njegovo shvatanje problema oko ovog učenja ne može se uopštavati kao jednostavno protivljenje bilo kakvom verovanju u Trojstvo. Njegovo protivljenje se vidi u onome što je on smatrao problemom s izvesnim verovanjem u ono što je on zvao Trojstvom. Ako učenje o Trojstvu, kako ga je Džejms Vajt predstavio u svojim izjavama, poništava ličnost Oca i Sina, onda takvo učenje svakako nije biblijsko. S ovom izjavom se slaže i današnji stav Adventističke crkve o tom pitanju. S obzirom na to kako Crkva danas shvata Trojstvo, ne može se govoriti o poništavanju ličnosti Oca, Sina i Svetoga Duha. Adventističko učenje o Trojstvu upravo potvrđuje zasebnost Božijih ličnosti.

Videli smo da, iako je Džejms Vajt verovao u potpunu jednakosti Oca i Sina, on još uvek iskazuje i potčinjenost Sina Ocu. Prema njegovom shvatanju, Hristos jeste jednak Ocu, ali Otac je veći jer je bio pre njega. Pa ipak, ovo njegovo shvatanje ne može se izdvojiti iz konteksta svega što je napisao o Hristu, a ni iz konteksta istorije Adventističke crkve onog vremena, i opšteg shvatanja i razvoja adventističkih verovanja. Džejms Vajt je umro 1881. godine, a neke od najznačajnijih istina, kao što je pitanje Hristove pravde i opravdanja verom, koje se počelo razmatrati tek nakon 1888. godine, dovele su do daljnjeg napretka u adventističkom učenju o Hristovoj božanskoj prirodi.

U pogledu shvatanja prirode Isusa Hrista, Džejms Vajt je bio daleko ispred shvatanja drugih adventističkih teologa svog vremena. Nažalost, nije doživio da njegovo shvatanje bude prošireno i upotpunjeno onako kako je njegova supruga Elen Vajt to učinila.

Bez obzira na njegovo shvatanje Hrista, Džejms Vajt je, pred kraj svog života, verovao da je njegov stav o Hristu toliko sličan blizak onima koji veruju Trojstvo, kao što su to bili baptisti sedmoga dana, da nije bilo potrebno da taj stav dovodi do nejedinstva između adventista sedmoga dana i baptista sedmoga dana.

Njegovo razumevanje Trojstva kao nečega što ne predstavlja ispit vere i karaktera važan za spasenje, izraženo je u njegovom shvatanju hrišćanskog jedinstva. Prema njemu, to što neko veruje u Trojstvo ili ne ne bi trebalo da dovede do nejedinstva u Crkvi i ne bi trebalo da bude podsticaj za odvajanje jednih hrišćana od drugih, ni u širem smislu ni među samim adventistima.

Ne postoji razlog da se stav Džejmsa Vajta danas koristi od strane onih koji ne prihvataju Trojstvo kao potvrda da svi treba da sledimo njegovo protivljenje Trojstvu, jer je i on sam prihvatao one koji veruju u Trojstvo. Ne samo da nije smatrao da Trojstvo treba da dovodi do razjedinjavanja među hrišćanima, kao što se to ponekada predstavlja, nego se Džejms Vajt borio za jedinstvo s onima koji su verovali u Trojstvo, a čiji su ostali stavovi bili slični adventističkim. Ispit vere i ono što nekoga hrišćanina čini spremnim za nebo nije, prema njemu, prihvatanje ili neprihvatanje Trojstva.

Džejms Vajt se borio protiv spiritualiziranja realnosti i događaja koje nalazimo u Bibliji, a koji se ne tiču samo ličnosti Oca i Sina, nego i drugih realnosti kao što su Hristov dolazak, Novi

Jerusalim i sve ono što je vezano za nadu adventista u stvarne i doslovne događaje na kraju Zemljine istorije. Nakon razočarenja iz 1844. godine, mnogi su adventisti mileriti napustili veru u skori Drugi Hristov dolazak kao stvaran događaj, i počeli da duhovno predstavljaju biblijske realnosti tražeći neko duhovno značenje ovih događaja, a ne doslovno ostvarenje Hristovog obećanja.

Džejms Vajt, jednako kao i Elen Vajt, ustaju protiv ovakvog shvatanja hrišćanske nade u skori Hristov dolazak. Za njega, kao i za nas danas, Otac i Sin su istinske osobe, skori Hristov dolazak će biti doslovan događaj, a Novi Jerusalim će biti doslovan grad.

Na osnovu preispitivanja onoga što je Džejms Vajt napisao, možemo da zaključimo da se Džejms Vajt ne bavi pitanjem nauke o Trojstvu, niti su njegove izjave protiv Trojstva uopšte dokaz nekog stava koje je Adventistička crkva imala o Trojstvu u to vreme. Njegove izjave se odnose na probleme spiritualiziranja, sabelijanizma ili modalizma, a ne na kritiku stvarnog učenja o Trojstvu.

Zašto je Džejms Vajt povezao Trojstvo sa spiritualiziranjem i sa sabelijanizmom nije potpuno jasno. Ali, potičući iz Unitarne crkve, koja je odbacivala Trojstvo, on je probleme tradicionalnih hrišćanskih crkava povezivao s pitanjem Trojstva iz jednostavnog razloga što je već ranije, kao pripadnik te crkve, smatrao da Trojstvo pripada hrišćanskoj tradiciji, a ne izvornom biblijskom učenju. Imajući to u vidu, sve što je vezano za nepravilno shvatanje Oca, Sina i njihovih zasebnih osoba Džejms Vajt je povezivao s učenjem o Trojstvu.

Isto tako, videli smo da je preporučivao knjigu *Uzvišeni hrišćanski život*, koja piše o Trojstvu na prihvatljiv način, i da u njoj nije našao nikakve doktrinalne zablude. U toj knjizi nalazimo izražavanje vere u Trojstvo koje je bilo prihvatljivo za Džejmsa Vajta. Postoji velika sličnost između onoga što je pisao Bordman i današnjeg verovanja Adventističke crkve o Trojstvu.

Iz svega ovoga možemo da zaključimo da se ni jedan jedini stav Džejmsa Vajta o Trojstvu ili njegov javni spis ne suprote onome što adventisti danas veruju u pogledu tog biblijskog učenja. Svaki pokušaj upotrebe izjava Džejmsa Vajta od strane onih unutar Adventističke crkve koji ne veruju u Trojstvo suprotan je onome što je sam Džejms Vajt verovao u vezi s ovim pitanjem. Stav Džejms Vajta svakako osuđuje njihovo stanovište, ne zato što ne shvataju Trojstvo kao što Crkva shvata, nego zato što stvaraju razdor u Crkvi zbog onoga što nikada ne bi trebalo da dovede do razdora.

Naša je želja i nada da Bog pomogne onima koji stvarno žele da shvate istinu o ovom pitanju, da nadu pouke koje možemo da izvučemo iz života i učenja Džejmsa Vajta, jednog od najznačajnijih osnivača Adventističke crkve. U tom smislu i zbog tog razloga napisani su i ovi redovi.